

KRÓLEWIEC A POLACY

PIERWSZE DRUKI POLSKIE W KRÓLEWCU

Wiek XVI cechuje się pysznym rozkwitem kultury renesansowej. Jednym z najważniejszych składników tej kultury był rozwój techniki drukarskiej i jako skutek – rozpowszechnienie działalności wydawniczej. Warsztaty drukarskie powstawały już nie tylko w wielkich miastach ale i w prowincjonalnych ośrodkach ówczesnej kultury.

Pierwszy druk w Królewcu ukazał się już w roku 1524 w oficynie Johanna Weinreicha (1490-1566), pochodzącego z Gdańska. Weinreich drukował książki nie tylko niemieckie i po łacinie, ale również po polsku i po litewsku. Pierwszą polską książką wydrukowaną u Weinreicha w 1544 roku było „Wyznanie wiary chrześcijańskiej” czyli „Mały katechizm”. Po tym pierwszym wydaniu polskie książki w Królewcu drukowano nie tylko u Weinreicha ale i u innych drukarzy. Były to przeważnie prace religijne o charakterze luteranckim. W połowie XVI stulecia miasto nad Pregołą staje się czołowym polskim ośrodkiem wydawniczym. Tam się ukazało w tym czasie więcej druków w języku polskim niż na całym obszarze Rzeczypospolitej. W sumie w XVI wieku w Królewcu ukazały się 104 książki polskie przy 297 łacińskich i 184 niemieckich. Rozpowszechnione były te druki w całych Prusach, w Wielkopolsce, w Małopolsce, na Litwie.

Wydanie tak wielu druków polskich w pruskiej stolicy było przede wszystkim zasługą proboszcza polskiej parafii ewangelickiej Jana Seklucjana (około 1510-1578), pisarza, tłumacza, wydawcy, księgarza. Seklucjan pochodził rodziny chłopskiej spod Radomia. Po studiach w Lipsku przybył w 1538 roku do Poznania. Za rozpowszechnianie pism różnowierczych został uznany heretykiem przez sąd biskupi w 1543 roku i wyklęty z kościoła. Korzystając

z wizyty księcia Albrechta w Poznaniu, Seklucjan udał się z nim do Królewca, gdzie znalazł schronienie. Już od sierpnia 1544 roku kontynuował studia w nowo otwartym w tym samym czasie uniwersytecie.

Wówczas właśnie przygotował do wydania swoje osobiste poglądy religijne – wspomniane już „Wyznanie wiary chrześcijańskiej”. Było to zarazem nie tylko pierwsze wydanie polskie w Królewcu, ale również pierwszy wykład nauki luteranckiej. W tym samym 1544 roku po zdaniu odpowiednich egzaminów został wyznaczony przez księcia pastorem polskiego ewangelickiego kościoła na Steindammie. Ale przez pięć pierwszych lat głosił kazania polskie w różnych kościołach Królewca, zanim zajmujący kościół na Steindammie Litwini przenieśli się do kościoła Św. Elżbiety. Dopiero wtedy objął faktycznie samodzielną parafię.

Mimo pochłaniającej wiele czasu służby kapłańskiej, Seklucjan ciągle pracował jako pisarz religijny. W 1545 roku ogłosił on pracę „Katechizm prosty dla prostego ludu”, w 1547 roku „Catechismus, to jest nauka najprzedniejsza” czyli „Katechizm duży”. W tym samym roku napisał broszurę religijną „Rozmowa o pogrzebie chrześcijańskim i papieskim”, oraz wydał pierwszy polski kancjonał ewangelicki pod tytułem „Pieśni duchowne i nabożne”. W dwa lata później ogłosił drukiem pracę: „Rozprawa krótka a prosta o niektórych ceremoniach a ustawach kościelnych” kościelnych „Pokusy szatańskie”.

Polski pastor przeszedł do historii nie tylko jako pisarz religijny, lecz jako doskonały wydawca i wybitny organizator polskiego ruchu wydawniczego. Potrafił bowiem skupić wokół siebie i nakłonić do podjęcia działalności literackiej cały zastęp zdolnych i pracowitych ludzi. W latach 1544-1556 Seklucjan współdziałał z drukarzem pochod-

zenia czeskiego Aleksandrem Augezdeckim, sprowadzonym do Królewca przez biskupa.

Szczytem działalności wydawniczej Seklucjana było wydanie w 1551 roku z inicjatywy księcia pruskiego Albrechta pierwszego przekładu na język polski „Ewangelii świętej Pana Jezusa Chrystusa wedle Mateusza Świętego” oraz całego „Nowego Testamentu” (1551-1552). „Nowy Testament” był wznowiony już w 1553 roku. Te dzieła przetłumaczył na język polski drugi wybitny działacz reformacyjny Stanisław Murzynowski (około 1528-1553). Pochodził z polskiej rodziny szlacheckiej, jako stypendysta księcia Albrechta kształcił się w Królewcu, potem od roku 1545 w Wittenberdze i później (od roku 1547) we Włoszech, gdzie zdobył wszechstronne wykształcenie humanistyczne. W 1549 roku osiadł na stałe w Królewcu.

Do „Nowego Testamentu” Murzynowski dołączył napisany przez siebie traktat „Ortografia polska to jest nauka czytania i pisania”. Była to pierwsza próba sformułowania zasad polskiej ortografii w czasach, gdy polski język literacki znajdował się w początkowym stadium rozwoju i wokół kwestii poprawnej polszczyzny toczyły się zacięte polemiki. Stanisław Murzynowski zmarł w Królewcu w wieku około 25 lat.

Jan Seklucjan nadal kontynuował aktywną działalność wydawniczą i pisarską w języku ojczystym, współpracując z późniejszymi wydawcami królewieckimi. Zmarł w wieku 68 lat, w 1578 roku i został pochowany w Królewcu.

Gród nad Pregołą położył więc w dobie Odrodzenia wielkie zasługi dla naszej kultury narodowej.

Kazimierz Ławrynowicz

Przedruk artykułu z naszej Gazety nr 3(13)/1997